

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Gregor Čehovin

Otroška pornografija na internetu

Diplomsko delo

Ljubljana, 2010

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Gregor Čehovin

Mentor: red. prof. dr. Vasja Vehovar

Otroška pornografija na internetu

Diplomsko delo

Ljubljana, 2010

Otroška pornografija na internetu

V sredini 90. let se je pojavila resnejša zaskrbljenost nad novimi oblikami nezakonitih vsebin, ki so jih prinesle nove informacijsko-komunikacijske tehnologije. Izstopa predvsem otroška pornografija, ki se je kljub številnim ukrepom razvila v posel, vreden več milijard ameriških dolarjev. Ocenjevanje obsega podob spolne zlorabe otrok na internetu je težavno, med drugim tudi zato, ker vsebine iz 60. in 70. let ostajajo v obtoku v digitalizirani obliki. Poleg tega zaradi globalizacije in nenehnega razvoja tehnologije ukrepi hitro zastarajo, kar zahteva koordinirano mednarodno delovanje pristojnih organov. V diplomskem delu najprej podajam definicijo in zgodovinsko ozadje otroške pornografije. Nato se osredotočam na novosti in spremembe, ki so se na tem področju pojavile po razmahu interneta. Nekoliko podrobneje se posvetim pregledu aktivnosti globalno usmerjenega Mednarodnega združenja internetnih prijavnih točk (INHOPE) in prijavnih točk v Sloveniji (Spletno oko), Avstriji (Stoptline), Združenem kraljestvu (Internet Watch Foundation) in Kanadi (Cybertip!ca).

Ključne besede: internet, nezakonite vsebine, otroška pornografija, podobe spolne zlorabe otrok, prijavna točka

Child pornography on the Internet

In the mid 1990s, greater concerns were raised over the new types of illegal content that appeared with the arrival of new information and communication technologies. Of particular concern is child pornography which has, despite numerous measures taken, become a business worth billions of dollars. Estimating the scale of child abuse images on the internet is difficult, inter alia, because child pornography from the '60s and '70s remains in circulation in digitized form. Measures quickly become obsolete due to globalization and the continuous advance of technology, which calls for coordinated international action of competent authorities. In this diploma dissertation, I begin with a definition and historical overview of child pornography. I then focus on new developments and changes in this field that followed the expansion of the Internet. I provide a more detailed outline of the activities of The International Association of Internet Hotlines (INHOPE) and its member tiplines in Slovenia (Spletno oko), Austria (Stoptline), United Kingdom (Internet Watch Foundation) and Canada (Cybertip!ca).

Key words: Internet, illegal content, child pornography, child abuse images, tipline

Kazalo

1	Uvod	7
2	Kaj je otroška pornografija.....	9
2.1.1	Poskus opredelitve.....	9
2.1.2	Razlikovanje otroške pornografije glede na starost otrok.....	11
2.1.3	Neustreznost besedne zveze »otroška pornografija«	12
3	Zgodovinsko ozadje otroške pornografije.....	13
3.1	Prvi razmah pornografije v 19. stoletju	13
3.2	Spolna revolucija	13
3.3	Izrazito negativen odnos javnosti do otroške pornografije.....	14
4	Otroška pornografija v dobi interneta	14
4.1	Problematika ocenjevanja obsega otroške pornografije	15
4.2	Zametki otroške pornografije v računalniški obliki	17
4.3	Nove tehnologije, nove oblike distribucije.....	17
4.4	Komercialna in nekomercialna distribucija.....	18
4.5	Uporabnost interneta z vidika pedofilov	19
4.5.1	Odsotnost hierarhičnih struktur resničnega sveta.....	19
4.5.2	Internetno nagovarjanje otrok z namenom spolne zlorabe (»grooming«)	20
4.6	Resničnostne podobe spolne zlorabe otrok (»pseudo images«)	21
4.7	(Kompulzivno) zbirateljstvo otroške pornografije	22
4.8	Blokiranje otroške pornografije na internetu.....	24
5	Analiza spletnih prijavnih točk	25
5.1	Organizacija INHOPE	25
5.1.1	Namen, cilji in države članice	25
5.1.2	Podatki in trendi o aktivnostih mreže prijavnih točk	26
5.2	Slovenska prijavna točka Spletno oko.....	27

5.2.1	Namen in cilji	27
5.2.2	Podlaga v slovenski zakonodaji	27
5.2.3	Postopek obdelave spletnih prijav nezakonitih vsebin.....	28
5.2.4	Podatki in trendi	28
5.2.5	Kratka primerjava z avstrijsko prijavno točko Stopline.....	29
5.3	Britanska prijavna točka Internet Watch Foundation	30
5.3.1	Namen, cilji in dejavnosti.....	30
5.3.2	Podatki in trendi	31
5.4	Kanadska prijavna točka Cybertip!ca.....	32
5.4.1	Namen, cilji in dejavnosti.....	32
5.4.2	Podatki in trendi	32
6	Sklep.....	34
7	Literatura	38

Kazalo grafov, tabel in slik

Tabela 5.1: Struktura brezplačnih storitev, ki jih storilci izkoriščajo za širjenje otroške pornografije (IWF)	32
Slika 5.1: Št. prejetih prijav s področja otroške pornografije (Spletno oko, marec 2007 – avgust 2009, N:802)	29
Slika 5.2: Št. prejetih prijav s področja otroške pornografije (Stopleveline, januar 2008 – december 2009, N:4.952)	30
Slika 5.3: Št. prijavljenih vsebin, ki so jih pregledovalci potrdili za otroško pornografijo (IWF, 2006 – 2009; N:36.441)	31
Slika 5.4: Št. prejetih prijav s področja spolne zlorabe otrok na internetu (Cybertip!ca, september 2002 – marec 2009, N=30.391)	33

1 Uvod

Pred razmahom interneta se v primerjavi z današnjim časom o otroški pornografiji v javnosti ni veliko govorilo, kasneje pa je bilo tej problematiki namenjene vse več medijske in politične pozornosti (Taylor in Quayle 2003, 1). Krone (2005, 1) je v analizi globalnega arhiva časopisov v angleškem jeziku ugotovil, da je bilo o otroški pornografiji med leti 1990 in 1994 objavljenih 4.573 člankov. V obdobju med 1995 in 1999 je ta številka narasla na 21.507, od leta 2000 do septembra 2004 pa je bilo zabeleženih 51.270 tovrstnih člankov (ibid.). V sredini 90. let se je tudi pojavila resnejša zaskrbljenost nad novimi oblikami nezakonitih internetnih vsebin na področju otroške pornografije, sovražnega govora in internetnega nagovarjanja otrok z namenom spolne zlorabe, ki so jih prinesle sodobne tehnologije (INHOPE 2009a, 5).

Otroška pornografija je postala globalni problem; kljub številnim ukrepom tako javnega kot zasebnega sektorja se je razvila v posel, vreden več milijard ameriških dolarjev. Po nekaterih ocenah naj bi ta vrednost znašala od 3 do 20 milijard dolarjev (Združeni narodi 2009, 2, 10). Kljub znatno povečani medijski pozornosti danes o otroški pornografiji vemo razmeroma malo. Slika, ki jo konstruirajo mediji, ne pove veliko o tem, kakšna je narava otroške pornografije, kako je otroška pornografija povezana s spolnimi zlorabami otrok in kakšna je pri vsem tem vloga interneta, bodisi kot tehnologije same po sebi bodisi v smislu distribucijskega kanala. Poleg tega gre za področje, v katero je bilo vloženega razmeroma malo sistematskega raziskovalnega dela (Taylor in Quayle 2003, 1).

Lahko bi navedli več razlogov, zakaj je otroška pornografija izredno problematična (Taylor in Quayle 2003, 194). Da se takšno gradivo sploh ustvari, mora priti do spolne zlorabe, ki na otroku pusti resne psihološke posledice, ki zahtevajo temu primerno in posebej prilagojeno zdravljenje (eNACSO 2009b, 17). Ker distribucija otroške pornografije poveča dostopnost določene podobe spolne zlorabe otrok, to pripomore k temu, da določena fotografija ali video posnetek potencialno postane trajen prikaz spolne zlorabe (Taylor in Quayle 2003, 194). Lahko bi rekli, da je otrok ponovno zlorabljen vsakič, ko si nekdo to fotografijo na spletu ogleda ali pa jo presname na krajevni računalnik (eNACSO 2009a, 5). To ima za žrtve še dodatne škodljive posledice, saj razmišljajo o tem, kdo vse si morda ogleduje posnetek njihove zlorabe, zato čas zdravljenja še dodatno podaljša (Združeni narodi 2009, 11).

Preganjanje storilcev se zato zaostrojuje; nekatere države, denimo Avstralija, so že vzpostavile register pedofilov. V Avstraliji morajo osebe, ki se znajdejo na tem seznamu, pristojnim organom vsaj enkrat letno posredovati različne informacije, kot so ime, začasni oz. stalni naslov, zaposlitev, načrtovana potovanja in podobno (CrimTrac 2010).

Cilj diplomskega dela je najprej pojasniti, kaj naj bi otroška pornografija, ki še zdaleč ni homogeno področje, sploh obsegala. Izdelava objektivne definicije otroške pornografije je zelo zahtevna naloga tudi za največje poznavalce, poleg tega pa mnogi avtorji menijo, da termin »otroška pornografija« neustrezno opisuje to problematiko in da bi bil primernejši izraz »podobe spolne zlorabe otrok« (npr. Taylor in Quayle 2003, 2–7; O'Donnell in Milner 2007, 68; Edwards 2000, 1–2; CCCP 2009, 14; Evropska komisija 2010, 1). Zato bom temu vidiku namenil nekoliko več pozornosti in skušal podati vsaj osnovno opredelitev otroške pornografije. Sledi vpogled v zgodovinsko ozadje otroške pornografije, ki ne le pripomore k razumevanju stanja na tem področju v sodobni družbi, temveč služi tudi kot uvod v obravnavo problematike ocenjevanja njene razširjenosti. Kot je bolj podrobno pojasnjeno v nadaljevanju, digitalizirane vsebine iz 60. in 70. let 20. stoletja predstavljajo jedro zbirke marsikaterega pedofila (Taylor in Quayle 2003, 45), zato moramo biti še posebej previdni pri interpretaciji podatkov o obsegu otroške pornografije na internetu (O'Donnell in Milner 2007, 51; INHOPE 2007, 85).

Vse večjo vlogo informacijsko-komunikacijskih tehnologij (IKT) lahko opazimo v gospodinjstvih, podjetjih, izobraževalnih institucijah, vladnih uradih in drugje (Dolničar et al. 2002, 87). IKT so prispevale tudi k spremembam na področju distribucije in produkcije otroške pornografije. Digitalne naprave, denimo fotoaparati in kamere, so vse bolj dostopne, zato ni več posrednikov in dodatnih stroškov pri postopkih obdelave in distribucije gradiva (Taylor in Quayle 2003, 9). Digitalizacija je pripomogla, da je več deset let staro gradivo ponovno zaživel, zaradi anonimne povezljivosti na globalni ravni s pomočjo interneta pa je komercialna distribucije otroške pornografije razširjena bolj kot kadarkoli prej, kljub temu, da so jo vse zahodne demokracije prepovedale (ibid., 9, 45). Poleg tega je internet za pedofile zanimiv zaradi vrste drugih razlogov, med drugim tudi zato, ker večja stopnja anonimnosti omogoča enostavnejši dostop do otroške pornografije, enostavnejše iskanje potencialnih žrtev, spletno povezovanje med posamezniki z deviantnimi interesi itn. Vlogi IKT in interneta pri oblikovanju aktualnega stanja na področju otroške pornografije zato posvečam nekoliko več

pozornosti, na kratko pa se dotaknem tudi razmer na področju ukrepov za blokiranje otroške pornografije s strani pristojnih organizacij.

Opredelitvi otroške pornografije, pregledu zgodovinskega ozadja in opisu pomena novih tehnologij sledi sekundarna analiza prijavnih točk v Sloveniji (Spletno oko), Avstriji (Stopline), Združenem kraljestvu (IWF) in Kanadi (Cybertip!ca), ki so članice Mednarodnega združenja internetnih prijavnih točk (INHOPE). Poleg prikaza stanja prijav po letih se osredotočam na trende, ki so jih v analizah podatkov prepoznale posamezne prijavne točke. Nekateri podatki so še posebej zaskrbljujoči, denimo da skoraj vsaka 10. fotografija v kategoriji skrajnih spolnih zlorab prikazuje dojenčka ali otroka, ki jo komaj shodil (CCCP 2009, 34–37), in da 44% gradiva, ki ga je analizirala fundacija IWF (2010, 14), prikazuje posilstvo ali mučenje otrok. Na kratko se sicer dotaknem tudi nekaterih pravnih vidikov na področju otroške pornografije, vendar le-ti niso fokus diplomskega dela, saj gre za izjemno široko in kompleksno področje, ki bi mu moral nameniti zelo obsežno poglavje, da bi lahko podal osnoven pregleda stanja po svetu.

Zaključujem s kratkim povzetkom temeljnih trendov, ki so jih izpostavile posamezne prijavne točke in druge organizacije, ki se spopadajo z otroško pornografijo na internetu, in pregledom glavnih ugotovitev, ki imajo ključno vlogo pri razumevanju stanja na področju otroške pornografije v današnjem času.

2 Kaj je otroška pornografija

2.1.1 Poskus opredelitve

Po konvenciji Sveta Evrope CETS št. 185 o kiberkriminalu, je otroška pornografija:

- a) *slikovno gradivo, ki prikazuje mladoletno osebo, ki sodeluje v nedvoumnom spolnem dejanju,*
- b) *slikovno gradivo, ki prikazuje osebo, za katero se zdi, da je mladoletna, in ki sodeluje v nedvoumnom spolnem dejanju,*
- c) *realistična podoba, ki prikazuje mladoletno osebo, ki sodeluje v nedvoumnom spolnem dejanju*

(Svet Evrope 2001, 2. odstavek 9. člena).

Konvencija Sveta Evrope CETS št. 201 o varstvu otrok pred spolnim izkoriščanjem in spolnim zlorabljanjem otroško pornografijo definira kot »vsakršno gradivo, ki vizualno

prikazuje otroka v dejanskem ali simuliranem nedvoumnem spolnem dejanju« ter »vsakršno gradivo, ki primarno za seksualne namene prikazuje spolne organe otroka« (Svet Evrope 2007, 2. odstavek 20. člena).

Potrebno je opozoriti, da kljub prizadevanju organizacij, ki delujejo mednarodno, ni definicije otroške pornografije, ki bi veljala globalno. Healy (2004, 1) izpostavlja, da so standardi posameznih držav na področju otroške pornografije zelo subjektivni in odvisni od različnih moralnih, kulturnih, spolnih, družbenih in verskih prepričanj, ki jih včasih ni mogoče neposredno preslikati v zakonodajo. Dodaja, da se pravne opredelitve omenjenih pojmov ne razlikujejo le na globalni ravni, saj do odstopanj lahko pride že znotraj posamezne države. Taylor in Quayle (2003, 3) opozarjata, da je težko izdelati objektivno definicijo otroške pornografije, saj težave nastopijo že, če si pobliže ogledamo izraza »otrok« in »pornografija«.

Različne zakonodaje nimajo enotnega pogleda na starost, s katero opredeljujejo pojem »otrok«. Zahodne države se zgledujejo po konvenciji Združenih narodov o otrokovih pravicah, ki pravi, da je otrok oseba, mlajša od 18 let. Taylor in Quayle (ibid.) opozarjata, da otrokom sicer pripada varstvo pred izkoriščanjem delovne sile in spolnim izkoriščanjem, vendar pa je potrebno upoštevati še raznolikost posameznih definicij starostne meje za privolitve v spolni odnos, ki pa ni nujno povezana z definicijo otroka. O'Donnell in Milner (2007, 66) pojasnjujeta, da se starostna meja privolitve v spolni odnos razteza od 7 let za dečke (12 let za deklice) v Namibiji do 18 let za otroke obeh spolov v Indiji, obstajajo pa tudi države, ki na tem področju sploh nimajo natančne definicije starostne meje.

O tem, kako opredeliti termin »pornografija«, obstaja več različnih pogledov. Pri oblikovanju definicij je potrebno upoštevati tudi to, da se načini, kako javnost dojema pojave, kot so obscenost, umetnost in mediji, skozi čas spreminjajo (Giles 2003, 90). Taylor in Quayle (2003, 3) pravita, da zakonodaje v določenih primerih pornografijo povezujejo z opolzostjo, v drugih primerih pa s spolnostjo in seksualiziranim delovanjem. Opozoriti velja tudi na razliko med erotiko in pornografijo, ki jo nekateri avtorji vidijo »ne v seksualni eksplicitnosti, ampak v eksplicitnosti spolno ponižujočih vlog, predvsem ženskih« (Šribar 2009, 20).

Razlikovanje med erotiko in pornografijo je problematično, če obravnavamo fotografije otrok. Te fotografije bi z vidika, ki obravnava seksualne značilnosti, sicer razglasili za otroško pornografijo, vendar pa ne moremo izključiti možnosti, da bi jih označili za erotiko, če bi

uporabili kriterije opolzkosti in nespodobnosti, ki so v različnih družbah drugače konstruirani (Taylor in Quayle 2003, 4, 28–29).

Vendar pa se lahko v primeru, ko govorimo o otrocih, vsebinskim vprašanjem o meji med erotiko in pornografijo povsem izognemo, pa tudi o starostni meji za privolitev, nižji od 18 let, ni relevantno razpravljati, saj mladoletnik ne more pristati v katerikoli od oblik spolnega izkoriščanja (Taylor in Quayle 2003, 4–5; Združeni narodi 2009, 2). Da bi vsebine opredelili kot otroško pornografijo torej sploh ni nujno, da fotografije prikazujejo spolno zlorabo otrok; zadostuje, da mladoletne osebe nastopajo le razgaljene ali pa zavzemajo seksualizirane položaje (Taylor in Quayle 2003, 4–5). Skupni imenovalec vseh oblik otroške pornografije pa je, da imajo določen seksualni pomen tako za producenta kot za gledalca (ibid.).

Kot poudarja eNACSO (2009b, 10), vse večjega pomena postaja tudi oblikovanje mednarodne zakonodaje, ki bi se učinkovito spopadala z zločini, povezanimi z otroško pornografijo. Razlike med zakoni posameznih držav lahko ustvarijo vrzeli, ki jih izkoristijo producenti, distributerji in zbiralci otroške pornografije. To lahko ogrozi prizadevanja proti zlorabi otrok tako na državni kot na mednarodni ravni, saj se postopki lahko zataknejo že pri definiciji otroške pornografije (ibid.).

2.1.2 Razlikovanje otroške pornografije glede na starost otrok

Bolj razdelane definicije otroško pornografijo razlikujejo tudi glede starosti zlorabljenih otrok. Kanadski center za zaščito otrok je prevzel 5-stopenjsko Tannerjevo klasifikacijo, ki temelji na oceni spolne dozorelosti otrok (sexual maturation rating – SMR):

SMR1: približno do 8. leta starosti,

SMR2: približno od 8 do 11 let,

SMR3: približno od 11 do 12 let za deklice, približno od 12 do 14 let za dečke,

SMR4: približno od 12 do 16 let za deklice, približno od 14 do 15 let za dečke,

SMR5: približno od 16 do 17 let za deklice, približno od 15 do 16 let za dečke

(Cooper 2005 v CCCP 2009, 26).

Stopnje so prilagojene za ocenjevanje starosti otrok na podlagi slikovnega gradiva, potrebno pa je upoštevati tudi dejstvo, da na področju spolne dozorelosti med otroki prihaja do določenih odstopanj. Področje otroške pornografije z vidika starosti otrok še zdaleč ni homogeno. Delitev na starostne skupine je nujna, saj je Kanadski center za zaščito otrok

(CCCP 2009) v analizi zbranih podatkov prijavne točke ugotovil nekatere drastične razlike med posamezniki starostnimi skupinami. Med drugim ugotovitve kažejo, da hujše oblike spolnih zlorab največji delež dosegajo med otroki v skupini SMR1 oz. do 8. leta starosti (ibid., 37). Hkrati to tudi kaže, da je navedena klasifikacija premalo natančna, saj so si otroci v segmentu SMR1 med seboj preveč različni. V zadnjih letih so namreč zaznali porast zlorab dojenčkov in otrok, ki so komaj shodili; tu gre za posebno vrsto zlorabe, ki jo je težje odkriti, saj najmlajši otroci malo komunicirajo z zunanjih svetom, zato teh primerov ne gre primerjati z zlorabo starejših otrok v razredu SMR1 (ibid., 36).

2.1.3 Neustreznost besedne zveze »otroška pornografija«

Edwardsova (2000, 1–2) opozarja, da je besedna zveza »otroška pornografija« oksimoron, saj ne gre za pornografijo, kot jo sicer poznamo; namesto tega se nanaša na zlorabo, posilstvo in mučenje otrok. Tudi O'Donnell in Milner (2007, 68) izpostavljata izrazito diskontinuiteto med otroško pornografijo kot spolno zlorabo otrok in med pornografijo, v kateri s privolitvijo sodelujejo polnoletne osebe. Taylor in Quayle (2003, 7) prav tako menita, da je izraz »podobe spolne zlorabe« primernejši, saj ta nedvoumno opisuje resnično naravo otroške pornografije. Kanadski center za zaščito otrok (CCCP 2009, 14) v poročilu pojasnjuje, da bi uporaba termina »otroška pornografija« lahko ustvarila napačno prepričanje, da so za zlorabo krivi tudi otroci sami, ali pa da ne gre za zelo resen zločin.

Evropska komisija (2010, 1) je jasno izrazila stališče, da »otroška pornografija pomeni podobe spolne zlorabe otrok.« Tudi IWF (2010) v zadnjem letnem poročilu uporablja izključno termin »podobe spolne zlorabe otrok«. Vse več je torej prizadevanj, tudi s strani različnih strokovnjakov in izvedencev, da bi se opustila raba besedne zveze »otroška pornografija«, ki se je sicer uveljavila predvsem na področju splošnega jezika, medijev, prava ter postopkih odkrivanja in pregona (INHOPE 2010b, 3). Zaradi tega določeni avtorji, na primer Taylor in Quale (2003, 7), izrazu »otroška pornografija« sicer ugovarjajo, a na njegovo uporabo zaenkrat še pristajajo. Iz tega razloga podobe spolne zlorabe otrok tudi v diplomskem delu največkrat označujem z izrazom »otroška pornografija«, hkrati pa se globoko strinjam s stališčem, da takšen termin »preveč poenostavlja zelo kompleksen socialni problem«, saj moramo otroško pornografijo obravnavati kot gradivo, ki prikazuje otroke, ki so žrtve resnih zločinov in nujno potrebujejo pomoč (INHOPE 2010b, 3).

3 Zgodovinsko ozadje otroške pornografije

Začetki otroške pornografije in težnje po tem, da se jo dokumentira za užitke v prihodnosti, segajo vsaj v antiko (O'Donnell in Milner 2007, 3). Med ostanki antične Grčije so med drugim odkrili tudi slike, ki prikazujejo spolne odnose med odraslimi moškimi in dečki (Dover 1978 v *ibid.*). Kmalu po iznajdbi tiska so se pričele širiti tudi erotične vsebine, primeri otroške pornografije v pisni obliki pa segajo v 17. stoletje (*ibid.*).

3.1 Prvi razmah pornografije v 19. stoletju

Pornografska industrija se je razcvetela z razvojem fotografskih in tiskarskih postopkov v začetku 19. stoletja, saj so šele ti omogočili produkcijo v obsegu, ki je omogočal zadovoljitev obsežnega občinstva (O'Donnell in Milner 2007, 4). Londonska policija je leta 1874 v studiu Henryja Haylerja zasegla več kot 130.000 slik otrok, ki so bile takrat označene kot nespodobne (Edwards v Taylor in Quayle 2003, 43). Edwardsova (*ibid.*) je začetke uporabe fotografije v pornografske namene odkrila v 40. letih 19. stoletja. Le-ta (*ibid.*) navaja tudi album fotografa J.T. White-a, ki vsebuje erotične fotografije otrok in fotografije v celoti ali delno razgaljenih otrok, ki so jih proizvedli različni fotografi, med katere se uvršča tudi O.G. Rejlander.

3.2 Spolna revolucija

Spolni revoluciji sredi 60. let prejšnjega stoletja je sledila večja odprtost do vseh oblik spolnega izražanja, skupaj z učinkovitejšimi metodami kontracepcije pa je to pomenilo vse večje povpraševanje po pornografiji (O'Donnell in Milner 2007, 5). Večina držav zahodne Evrope je ublažila zakonodajo na področju cenzure, hkrati pa se je zmanjšal obseg tistega, kar so takrat dojemali kot opolzko. Na tem področju je bila vodilna predvsem Danska, ki je julija 1969 je legalizirala produkcijo vseh oblik pornografije, temu pa so kmalu sledile še druge evropske države. Veliko gradiva, ki bi po sedanjih kriterijih veljalo za otroško pornografijo, izhaja iz 60. in 70. let prejšnjega stoletja. Šlo je predvsem za produkcijo filmov in revij z namenom nadaljnje prodaje (Taylor in Quayle 2003, 43). Ker je zakonodaja zahodnih držav dopuščala proizvodnjo in distribucijo otroške pornografije, je Tate (1990 v O'Donnell in Milner 2007, 5) obdobje med leti 1969 in 1979 označil za deset let trajajočo blaznost.

Vzporedno z dogajanjem v Evropi, se je tudi v ZDA, predvsem zaradi liberalnih stališč do pornografije in ohlapne zakonodaje na tem področju, pojavilo komercialno zanimanje za

produkcijo in distribucijo otroške pornografije. Producenti z obeh celin so med seboj pričeli tudi sodelovati, na primer tako, da so ameriški producenti svojim čezmorskim kolegom posredovali gradivo za objavo na evropskem trgu. Z vse večjim razvojem te industrije je središče za distribucijo otroške pornografije postal Amsterdam (Taylor in Quayle 2003, 44).

3.3 Izrazito negativen odnos javnosti do otroške pornografije

Začetki večjih sprememb javnega mnenja glede otroške pornografije segajo v leto 1984 in so povezani s smrtjo deklice z imenom Thea Pumbroek, ki je zaznamovala konec obdobja iz 60. in 70. let, ko je bilo otroško pornografijo možno pridobiti z lahkoto. Thea je bila precejšnji del svojega življenja povezana s produkcijo filmov otroške pornografije. Zaradi prevelikega odmerka kokaina je umrla pri šestih letih starosti, našli pa so jo v sobi amsterdamskega hotela Holiday Inn, kjer naj bi bila del fotografske produkcije. Odnos javnosti do otroške pornografije je iz tihega neodobravanja kmalu prerasel v izrazito negativno mnenje, zato so na Nizozemskem sledile spremembe zakonodaje na področju produkcije in prodaje otroške pornografije. Največjega pomena je, da so iz tega sledili vse večji pritiski, naj se otroški pornografiji s prenovljeno zakonodajo zoperstavijo vse zahodne države (Taylor in Quayle 2003, 43).

4 Otroška pornografija v dobi interneta

Večina posameznikov težko verjame, da se je otroška pornografija na internetu razširila v takšnem obsegu. Kljub temu pa obstaja veliko dokazov, da določeni odrasli kažejo spolno zanimanje za otroke, ki v nekaterih primerih meji na obsedenost. Čeprav so ti posamezniki ločeni od prevladujoče družbene usmeritve, pa spolno zanimanje za otroke ni omejeno le na majhen segment najbolj ekstremnih posameznikov, ki bi jih nekateri označili za perverznejše ali pedofile (Jenkins 2001, 25).

Najprej na kratko predstavljam nekaj pogledov na ocenjevanje obsega otroške pornografije v digitalni obliki, nato pa pozornost namenjam vprašanju, kakšna je vloga sodobnih tehnologij pri spremembah na področju otroške pornografije.

4.1 Problematika ocenjevanja obsega otroške pornografije

Nove tehnologije so pripomogle k lažjemu širjenju in dostopu do otroške pornografije; pedofili si pri anonimnem zalezovanju mladoletnikov lahko pomagajo s socialnimi mediji, spletnimi klepetalnici in podobnimi orodji. UNICEF ocenjuje, da na internetu najdemo več kot 4 milijone spletnih mest, kjer so prikazane mladoletne žrtve in celo otroci, mlajši od dveh let (Združeni narodi 2009, 6). Na spletu se vsak teden pojavi več tisoč novih fotografij in videov z otroško pornografijo. Po ocenah naj bi se v danem trenutku na spletu nahajalo 750.000 pedofilov. Leta 2001 je bilo odkritih skoraj 262.000 spletnih strani z otroško pornografijo, v letu 2004 pa 480.000 (ibid., 9).

Različni podatki kažejo, da se količina otroške pornografije na internetu skozi čas povečuje, vendar pa ne povedo veliko o njenem dejanskem obsegu in dosegu (Združeni narodi 2009, 8). Tudi Taylor in Quayle (2003, 41) ugotavljata, da je o obsegu otroške pornografije malo objektivnih dokazov. Podatek, da so policisti zasegli več deset tisoč spornih fotografij, je sicer uporaben z vidika izdelave udarnega naslova novice, o obsegu otroške pornografije pa nam ne pove veliko, saj je preveč arbitraren in se s časom spreminja. Podatek o količini fotografij tako postane problematičen, če upoštevamo, da je v dobi digitalne tehnologije fotografija dobila nove razsežnosti. Producenti namreč lahko že na podlagi polurnega videa ustvarijo več tisoč slik, ki pa same po sebi ne predstavljajo novega in unikatnega gradiva (ibid.).

Vehovar et al. (2009, 1) so med 11 milijoni uporabniki P2P (vsak z vsakim) omrežja eDonkey preiskovali ključne besede, ki so pogosto povezane z iskanjem otroške pornografije. Odkrili so jih pri iskalnih poizvedbah 21.000 uporabnikov (približno 0,2%). Vsaj eno datoteko, ki jo je bilo možno najti s takšnimi ključnimi besedami, je delilo približno 365.000 uporabnikov, kar med vsemi opazovanimi IP naslovi predstavlja 3-odstotni delež, če se omejimo le na posameznike, ki so dejansko delili datoteke, pa se omenjeni delež poveča na 36%. Avtorji raziskave (ibid., 2) sicer ugotavljajo, da je na podlagi samo ene ključne besede težko zagotovo trditi, da gre res za otroško pornografijo, kar bi lahko delež ocenjenih poizvedb, povezanih z njo, zmanjšalo tudi do 10-krat. Zaključujejo, da prisotnost pedofilskih vsebin, kljub različnim tehničnim in metodološkim omejitvam, nikakor ni zanemarljiva.

Informacije o obsegu otroške pornografije na internetu torej spremlja vrsta vprašanj, na katere ni mogoče podati jasnega odgovora. Če se omejimo le na aktualne podatke, ki pravijo, da se je

obseg otroške pornografije v zadnjih letih povečal, se moramo pri tem vprašati tudi, če to odraža dejansko občutno povečanje teh vsebin. Je to morda le posledica izboljššanega zbiranja podatkov, ker pristojni organi otroški pornografiji na internetu posvečajo vse več pozornosti, hkrati pa je za boj zoper otroško pornografijo namenjenih vse več sredstev? Odgovor ni preprost in možno je, da gre za kombinacijo različnih faktorjev (Združeni narodi 2009, 9).

Lahko bi našteali še nekatere dodatne možnosti, ki bi jih bilo potrebno upoštevati, da bi dobili jasnejšo sliko. Taylor in Quayle (2003, 191) izpostavljata, da bi za dobro razumevanje aktualnega stanja na področju otroške pornografije potrebovali natančen zgodovinski vpogled v naravo in obseg te problematike pred pojavom interneta. Ker tega nimamo, bi težko z gotovostjo presodili, če se obseg otroške pornografije povečuje zaradi interneta, ali pa gre le za večje zavedanje o pojavu, ki je bil prisoten že prej, le da je bil bolj prikrit. Za nove fotografije tako ne moremo vedeti, če bi v takšnem obsegu nastajale tudi pred razmahom interneta, ali pa gre za nove razsežnosti, ki prej niso obstajale. O'Donnell in Milner (2007, 51) dodajata, da je količino nove otroške pornografije težko oceniti tudi zato, ker je internet skupaj z digitalizacijo omogočil, da otroška pornografija iz 60. in 70. let prejšnjega stoletja ostaja v obtoku.

INHOPE (2007, 85) opozarja, da je na podlagi opazovanja trendov mreže prijavnih točk težko prepoznati resnične vzroke o obsegu otroške pornografije in da je so lahko sklepi zavajajoči, če so na podlagi podatkov izpeljani površno ali nestrokovno. Povečano število prijav otroške pornografije je možno pojasniti na različne načine, kot so dejansko povečanje nezakonitih vsebin, večja prepoznavnost prijavnih točk, večja stopnja ozaveščenosti javnosti, večji delež uporabnikov interneta v populaciji itn. Pri interpretaciji podatkov je potrebno upoštevati tudi možne vplive družbenih in nacionalnih značilnosti (ibid.).

K vse večjemu obsegu otroške pornografije na internetu pripomore tudi to, da vsebin, ko se enkrat pojavijo, ni možno izbrisati, saj bi morali izslediti in izbrisati vsako posamezno kopijo (Taylor in Quayle 2003, 9). Vseeno pa ne gre zanemariti dejstva, da je v sredini 90. let prejšnjega stoletja opaziti nekatere pomembne spremembe v naravi otroške pornografije, kar je v veliki meri povezano s spremembami na področju načina njene distribucije in dostopa do nje. Že zato, ker internet povečuje dostopnost otroške pornografije, imamo opravka s situacijo, ki se razlikuje od stanja v obdobju, ko interneta še niso poznali (ibid., 1, 191).

Britanska prijavna točka IWF (2010, 6) ugotavlja, da več kot polovica prijavljenih spletnih strani z otroško pornografijo komercialne narave, kar potrjuje, da obstaja povpraševanje po tovrstnih vsebinah.

4.2 Zаметki otroške pornografije v računalniški obliki

Do leta 1986 so prenovljene zakonodaje dosegle, da so tradicionalni načini pridobivanja otroške pornografije postali nedosegljivi, vendar je bilo to hkrati tudi obdobje, ko so osebni računalniki prvič postali dostopni širšemu občinstvu in obdobje, ko so pričela nastajati omrežja elektronskih podatkovnih baz, kar je pedofilom omogočilo iskanje novih načinov distribucije (Jenkins 2001, 41).

Ko dandanes govorimo o pornografiji na internetu, imamo v mislih predvsem pornografijo na spletu, vendar pa se je pornografija v računalniški obliki razvila neodvisno od svetovnega spleta. Slednji je proizvod 90. let prejšnjega stoletja, pred tem pa je bilo računalnike možno med seboj povezati z uporabo modemov. Prvi primer, ko je lahko navaden smrtnik s pomočjo modema dostopal do elektronske razpravne deske (angl. Bulletin Board System), sega v leto 1978. Računalniške baze podatkov in elektronske razpravne deske so tako postale zelo priljubljeno orodje pedofilov že približno deset let, preden se je širša javnost seznanila s spletom, kot ga poznamo danes (ibid.).

4.3 Nove tehnologije, nove oblike distribucije

Kot je bilo omenjeno v predhodnih poglavjih, ima otroška pornografija dolgo zgodovino. Jenkins (2001, 25) pojasnjuje, da so posamezniki vedno našli načine za njeno pridobivanje. Ti načini so bili pogosto povezani z novimi tehnologijami, internet pa je le predstavnik najnovejšega obdobja tovrstnih praks. Vloga interneta na področju otroške pornografije je večplastna. Kot ugotavljata Taylor in Quayle (2003, 2), internet predstavlja pomembne psihološke vidike pri razvoju in širjenju otroške pornografije, lahko pa ga opredelimo tudi kot le distribucijski kanal.

Če se na tej točki omejimo na pomen interneta v smislu distribuiranja otroške pornografije, ugotovimo da fotografije in filmi, ki izhajajo iz bolj liberalnih 60. in 70. let prejšnjega stoletja, danes predstavljajo jedro zbirk mnogih pedofilov. Policija ta material sicer zasega še v današnjem času, vendar te fotografije in filmi v fizični obliki pravzaprav nimajo nikakršnega

pomena. Nove tehnologije so prinesle digitalizacijo, zato je to več deset let staro gradivo ponovno zaživelo in se razširilo širom svetovnega spleta (Taylor in Quayle 2003, 45).

Kljub temu, da so zahodne države v 80. letih 20. stoletja zaostrole zakone in tako prepovedale produkcijo in distribucijo otroške pornografije, se slednja uspešno proizvaja še danes. Ko govorimo o tradicionalnih oblikah otroške pornografije, jih lahko označimo z določenimi lastnostmi, ki se nanašajo na način proizvodnje. Poleg tega, da je bila oprema dražja in težje dostopna, pa tudi razvijanje in razmnoževanje fotografij ter filmov je bilo bistveno bolj zahtevno, je otroška pornografija večinoma nastajala v spalnicah hotelskih sob. Dandanes pa je v velikem porastu proizvodnja v domačem okolju, kar so omogočile ravno nove tehnologije. Naprave, kot so digitalni fotoaparati in digitalne kamere, so vse bolj dostopne in kompaktne, zato tretjih strani in dodatnih stroškov kar se tiče razvijanja in razmnoževanja posnetkov ni več. Poleg tega pa lahko s pomočjo interneta domači producent otroške pornografije postane tudi njen distributer (ibid.).

Zanimivost sodobnega obdobja je tudi, da se poleg otroške pornografije, ustvarjene v domačem okolju, v vse večji meri pojavljajo komercialno proizvedene vsebine, ki so povezane tudi z organiziranim kriminalom, česar včasih niso poznali. Vse večje je tudi zanimanje za otroke iz držav 3. sveta, močno pa narašča tudi zanimanje za otroke iz Vzhodne Evrope. Producenti otroške pornografije s temi otroki so večinoma zahodnjaki, ki namenoma potujejo v te države z namenom, da bi jih zlorabljali (ibid.).

4.4 Komercialna in nekomercialna distribucija

Izmenjava otroške pornografije navadno poteka prek spletnih strani po sistemu plačilo za gledano (pay-per-view), še posebej v primeru komercialne distribucije (eNACSO 2009a, 1). Za razliko od širjenja otroške pornografije v nekomercialni obliki, kjer pedofile združujejo skupni interesi, je ključni element komercialne distribucije dobičkonosnost (Krone 2005, 3). Za komercialna spletna mesta z otroško pornografijo je tudi značilno, da se nahajajo v manj reguliranih državah, denimo v Rusiji ali kateri od drugih držav bivšega vzhodnega bloka (ibid., 4). Medtem ko komercialna prodaja otroške pornografije ni dovoljena v nobeni od zahodnih demokracij, je po drugi strani paradoksalno to, da je le-ta razširjena veliko bolj kot kadarkoli prej, kar je posledica tega, da internet prinaša razmeroma anonimno distribucijo na globalni ravni (Taylor in Quayle 2003, 9).

Širjenje otroške pornografije v nekomercialni obliki se pogosto poslužuje različnih tehnologij tipa vsak z vsakim (peer to peer), ki ne zahtevajo dostopa do spletnega mesta (eNACSO 2009a, 1). Tudi Carr in Hilton (2009, 31) navajata, da vse večji delež internetnega prometa z otroško pornografijo poteka v okviru omrežij vsak z vsakim, oblikujejo pa se tudi zaprte spletne skupine. Tovrstni prijemi dodatno otežujejo zaznavanje otroške pornografije, zato je še posebej pomembno, da pristojni organi izoblikujejo ustrezne strategije za učinkovitejše spopadanje z njimi (ibid.; INHOPE 2007, 87).

Krone (2005, 2–4) pojasnjuje, da se zaprte spletne skupine od posameznikov, ki se poslužujejo komercialne otroške pornografije, razlikujejo tudi po stopnji zahtevnosti dostopa do vsebin. Medtem ko zaprte skupine skušajo delovati čimbolj prikrito in uporabljajo dovršene varnostne ukrepe, da jih ne bi kdo odkril ali se infiltriral v skupino, pa so uporabniki komercialnih vsebin za dostop do otroške pornografije pripravljeni razkriti tudi nekatere osebne podatke, denimo številko kreditne kartice (ibid.). Kanadska prijavna točka je med julijem 2007 in marcem 2009 pri preučevanju komercialnih spletnih z otroško pornografijo naštel 27 različnih načinov plačila (CCCP 2009, 10). Večino slednjih bi lahko uvrstili v kategorijo spletnih plačilnih sistemov, kljub temu pa je 54,8% analiziranih spletnih mest še vedno ponujalo možnost plačila s kreditno kartico (ibid.).

4.5 Uporabnost interneta z vidika pedofilov

4.5.1 Odsotnost hierarhičnih struktur resničnega sveta

Internet pedofilom omogoča:

- *takojšnji dostop do drugih pedofilov,*
- *odprto diskusijo o njihovih spolnih poželenjih,*
- *skupno oblikovanje idej o iskanju žrtev,*
- *oblikovanje vzajemne podpore za njihovo deviantno filozofijo spolnosti,*
- *takojšnji dostop do potencialnih žrtev po vsem svetu,*
- *oblikovanje lažnih identitet za komuniciranje z otroki,*
- *takojšnji dostop do najstniških spletnih klepetalnic,*
- *pridobivanje in iskanje kontaktnih podatkov žrtev,*
- *grajenje dolgotrajnega spletnega odnosa s potencialno žrtvijo kot uvod v srečanje v resničnosti*

(Mahoney in Faulkner 1997).

Internet resda ponuja način širjenja otroške pornografije, ki je alternativa tveganim tradicionalnim kanalom, vendar pa to ni edini razlog, zakaj je za pedofile zelo zanimiv. Morda najbolj izstopa že dejstvo, da je uporaba interneta v izobraževalnih ustanovah vse bolj razširjena, saj medmrežje postaja vse pomembnejši učni pripomoček, poleg tega pa otroci z navdušenjem sprejemajo nove tehnologije (O'Donnell in Milner 2007, 35). Vendar pa velja omeniti še druge vidike, ki jih prinašata internet in računalniško podprta komunikacija. S tem, da internet v primerjavi z resničnim svetom posamezniku lahko omogoči večjo stopnjo anonimnosti, je povezano tudi to, da se posameznik na internetu lahko veliko lažje predstavi v neki drugi vlogi. Če bi želeli v namene, da bi nekoga preslepili, spremeniti svoj spol, bi bilo to v fizičnem svetu bistveno bolj zapleteno, saj bi morali, samo za začetek, vse ostale preslepiti z videzom. Vzdrževanje lažne identitete sicer tudi na internetu ni lahko, saj je možno, da posameznik mogoče nima potrebnih sposobnosti ali izkušenj, da bi uspešno vzdrževal krinko, vseeno pa je celoten proces bistveno manj tvegan kot v fizičnem svetu (Taylor in Quayle 2003, 97).

V večini zahodnih demokracij družine in institucije temeljijo na logično organiziranih principih, ki temeljijo na hierarhično urejeni avtoriteti, ki določa kaj je prav in kaj narobe. Narava interneta je globalna in decentralizirana, zato na informacijski avtocesti ne najdemo tipične hierarhične strukture resničnega sveta. To lahko deviantnim posameznikom predstavlja dodaten vir moči in jim daje več poguma. Tisti, ki nikoli niso imeli možnosti optimalnega delovanja v fizičnem svetu, lahko najdejo možnost za takšno delovanje, ko pride do razgradnje tradicionalnih struktur (Granic in Lamey 2000, 104).

Morahan-Martin in Schumacher (2000, 25) pravita, da družbeni stiki na internetu navadno ne vključujejo neposrednega pogovora, lahko so celo anonimni, kar lahko pomeni nižjo stopnjo tveganja po eni strani in zniževanje psiholoških inhibicij po drugi strani. Računalniško podprto komuniciranje posamezniku zaradi večjega časovnega zamika v pogovoru daje več priložnosti za razmislek, kako izboljšati svojo podobo (ibid.).

4.5.2 Internetno nagovarjanje otrok z namenom spolne zlorabe (»grooming«)

Pedofili lahko razširjenost novih tehnologij med otroki in možnosti, ki jih te tehnologije ponujajo v smislu večje anonimnosti in lažje uporabe lažnih identitet, izkoristijo v procesu nagovarjanja otrok v spolne odnose, denimo s pretvarjanjem, da so otrokovi vrstniki ali s

pregovarjanjem, da so spolni odnosi med otroki in odraslimi nekaj povsem normalnega. Ko internet še ni bil tako razširjen, se je poročalo o primerih, ko so odrasli moški na internetu sprva nagovarjali deklice pod 16. letom starosti, nato pa so skušali organizirati srečanje v resničnem svetu, da bi jih zlorabili, dandanes pa je tovrstno nagovarjanje veliko bolj poznan pojav. Na tem področju se kažejo tudi nekateri zaskrbljujoči trendi, saj načini nagovarjanja po eni strani postajajo vse agresivnejši, po drugi strani pa je dostop do interneta prek vse večjega števila različnih naprav prispeval k večji ranljivosti otrok (eNACSO 2009b, 6–7).

Nagovarjanje otrok z namenom spolne zlorabe je sicer obstajalo že pred pojavom interneta, le da je bilo takrat manj dokumentirano. Ta problematika je pridobila veliko pozornosti tudi v politični sferi, saj zgodbe v medijih nagovarjanje otrok navadno opisujejo kot problem, ki je povezan z internetom. Medtem ko se je na podlagi zakonodaje težje spopadati z nagovarjanjem otrok v resničnem svetu, pa so določene države Evropske unije že uvedle zakone proti nagovarjanju otrok na internetu (ibid., 7).

Evropska komisija (2010, 1–2) je v marcu 2010 predlagala nova pravila za strožje kazni za spolno zlorabo otrok, ki bi zajemala nove oblike zlorab, denimo nagovarjanje otrok, ogledovanje otroške pornografije brez prenosa datotek in siljenje otrok k poziranju pred spletnimi kamerami v eksplicitnih položajih. Pozvala pa je tudi h kazenskemu pregonu dejavnosti, kot sta nagovarjanje otrok in spolni turizem, tudi v primerih, ko je otrok zlorabljen zunaj ozemlja Unije.

4.6 Resničnostne podobe spolne zlorabe otrok (»pseudo images«)

Resničnostne podobe se približajo kvaliteti običajnih fotografij in video posnetkov. Producent navadno za osnovo vzame resničnega otroka, nato pa fotografijo spremeni do te mere, da ustvari posnetek dogodka, ki se v resnici nikoli ni zgodil (eNACSO 2009a, 1). Takšne fotografije so ustvarjene s pomočjo digitalne rekonstrukcije in so s tehničnega vidika ponavadi zelo dovršene, v proces pa je vloženo tudi veliko truda in časa (Taylor in Quayle 2003, 37). Producent lahko vzame tudi obraz poznanega otroka in ga poveže s telesom neke druge osebe; v tem primeru bi lahko namen takšnih fotografij primerjali s ponarejenimi erotičnimi in pornografskimi fotografijami slavnih oseb, ki služijo zadovoljitvi spolnih fantazij (ibid.). Zato ne preseneča, da določene resničnostne podobe spolne zlorabe otrok prikazujejo otroške igralce in pevce iz resničnega sveta (CCCP 2009, 43).

Kljub temu, da ne gre za resnične fotografije in video posnetke, pa ne moremo reči, da resničnostne podobe predstavljajo manjše tveganje, saj bi lahko, če ne bi bile prepovedane z zakonom, pripomogle k izoblikovanju podzvrsti otroške pornografije, ki je organi pregona ne bi mogli zaseči pri preiskavah, prav tako pa pristojni organi ne bi mogli izvajati ukrepov proti distribuciji te oblike otroške pornografije (eNACSO 2009b, 11). Resničnostne podobe so problematične tudi z vidika, da določeni kršitelji otroško pornografijo uporabljajo z namenom prikazovanja spolnih odnosov med otroki in odraslimi kot nekaj normalnega, npr. v okviru procesa internetnega nagovarjanja otrok z namenom spolne zlorabe (Taylor in Quayle 2003, 195–196).

4.7 (Kompulzivno) zbirateljstvo otroške pornografije

Pridobivanje otroške pornografije je bilo pred nastopom sodobnih tehnologij precej bolj tvegano, pa tudi stroški so bili večji. Sam proces je zahteval večjo stopnjo vpletenosti posameznika; ta je moral dobavitelju podati neko ime ali poštni naslov, kar je pomenilo večjo verjetnost razkritja njegove identitete. Za pridobitev otroške pornografije sicer ni bilo nujno, da je posameznik obiskal specializirano trgovino, saj je obstajala tudi možnost zasebnih izmenjav, vendar je tudi tu obstajalo določeno tveganje (Taylor in Quayle 2003, 9).

Lahko bi rekli, da internet in nove tehnologije pospešujejo zbiranje otroške pornografije. S prehodom na digitalne vsebine se je tveganje bistveno zmanjšalo, dostopnost vsebin pa se je znatno povečala. Digitalna oblika pa tudi lajša hranjenje velikih zbirk, zato so na internetu ogromne količine otroške pornografije, pri čemer je veliko vsebin brezplačnih. Ključno je tudi to, da internet omogoča sodelovanje z drugimi pedofili v smislu deljenja in dopolnjevanja zbirk, omeniti pa velja tudi podporo, ki jo spletne skupnosti nudijo posameznikom v smislu izmenjave informacij o tem, kako priti do otroške pornografije, in v obliki skupinskega upravičevanja deviantnih interesov (ibid., 9, 160).

Lanning (1992, 52) z vidika odkrivanja in pregona trdi, pedofili zelo pogosto zbirajo otroško pornografijo. Poudarek je na zbiranju materiala v smislu njegovega shranjevanja, namesto da bi si ga zgolj ogledali. Navaja tudi pet načinov uporabe otroške pornografije s strani pedofilov. Prvi razlog uporabe je zadovoljitev spolnih fantazij. Sledi zniževanje otrokovih zadržkov do sodelovanja v spolni aktivnosti. Ker imajo vrstniki velik vpliv na otroke, jih pedofil z uporabo fotografij skuša prepričati, da gre za aktivnost, ki je zabavna in podobna.

Tretji način uporabe je izsiljevanje, saj je prepričevanje otroka, da bi sodeloval v spolnem odnosu, le del načrta. Pedofil mora zagotoviti, da otrok o odnosu ne bo nikomur povedal, zato lahko skuša groziti otroku s tem, da bo slike pokazal njegovim prijateljem. Zadnja načina uporabe otroške pornografije sta izmenjava gradiva in dobiček. V primeru slednjega gre lahko za lastno distribucijo ali pa prodajo gradiva drugim distributerjem (ibid., 70–71).

Lastna distribucija otroške pornografije, tudi če je slednja proizvedena doma, v dobi interneta ni tako nenavadna (Taylor in Quayle 2003, 162–163). Pri premiku od produkcije do distribucije se predvideva, da je glavna motivacija moč. Po eni obstaja možnost, da ima pedofil dostop do otrok, ki jih pozna in na katere ima vpliv. To mu omogoča, da izbira, kakšne fotografije izdela, ter kdaj in kako se tega loti. Nato pa lahko izbira še, komu jih posreduje. Če se tega loti selektivno, to pripomore k izboljšanju njegove statusa v spletni skupnosti. Spletna skupnost se odzove z veliko količino prošenj po dodatnih vsebinah, kadar se posameznik odloči za selektivno objavo le-teh, na primer v obliki serije fotografij z nekaj manjkajočimi posnetki (ibid.).

Kompulzivno zbiranje otroške pornografije pa lahko zavzame tudi še tako ekstremne razsežnosti. O'Donnell in Milner (2007, 58) navajata primer posameznika, ki je bil v marcu 2004 obsojen zaradi posedovanja 495.000 slik otroške pornografije, ki pa so bile del zbirke 20 milijonov pornografskih slik. Če bi brez kakršnihkoli premorov vsaki od fotografij, na kateri nastopajo otroci, namenil le minuto časa, bi porabil skoraj leto dni, da bi si ogledal vse. Da bi si ogledal celotno zbirko pornografskih slik pa bi jim moral nameniti 8 let neprekinjene pozornosti (ibid.).

Težnja po iskanju novih vsebin otroške pornografije ima pomembne posledice. Stvari se zapletejo pri ugotovitvi, da glavnino tovrstnih spletnih vsebin sestavljajo fotografije in filmi, ki segajo več deset let v preteklost. Zbiralci zato hočejo nove vsebine, ki jih je potrebno ustvariti, to pa se lahko zgodi le z novimi spolnimi zlorabami otrok. Kot to ponazorita Taylor in Quayle (2003, 161) v enem od intervjujev s kršitelji:

... Ljudje so mi posredovali sezname svojega gradiva, vendar pa mi niso hoteli dati dostopa, dokler jim ne bi mogel zagotoviti novih vsebin. Zaradi tega sem bil nekako izključen iz skupine ljudi, ki so si izmenjavali zasebne fotografije otrok. Bil sem motiviran, da bi prišel do novih

vsebin, ki bi jih lahko izmenjal z njimi. Takrat sem začel razmišljati, kako bi v proces vključil mojo hčer in na ta način posnel video, ki bi ga lahko izmenjal za zelene vsebine.

4.8 Blokiranje otroške pornografije na internetu

Pri blokiranju dostopa do otroške pornografije na internetu sodelujejo ponudniki dostopa in ostalih spletnih storitev. Ustrezni mehanizmi so vzpostavljeni na nivoju posamezne države, načini blokiranja pa se razlikujejo od ene do druge države (eNACSO 2009a, 1).

Blokiranje spletnih strani z otroško pornografijo sicer ni popolna rešitev, saj je takšen ukrep z zadostno mero odločnosti in tehničnega znanja možno zaobiti. Kljub temu, da obstajajo tudi drugi načini deljenja otroške pornografije, denimo omrežja vsak z vsakim, to ne zmanjša pomena blokiranja, ki pripomore k temu, da svetovni splet deluje kot sovražno okolje za posameznike, ki želijo deliti in preprodajati otroško pornografijo (Carr in Hilton 2009, 30). Tovrstni ukrepi so pomembni pri omejevanju distribucije otroške pornografije in odvrčanju posameznikov od dostopanja do nje, saj na internetu ni mogoče izslediti in uničiti vseh datotek posamezne slike ali video posnetka (Združeni narodi 2009, 17).

Tudi prostovoljni dogovori med državo in internetnimi operaterji o blokiranju spletnih strani z otroško pornografijo lahko dosežejo določen napredek. V Združenem kraljestvu je k takšnemu dogovoru pristopilo 95% vseh ponudnikov dostopa, k čemur so pripomogli obsežni pritiski s strani vlade, nevladnih organizacij in drugih interesnih skupin. Po drugi strani se pojavlja vprašanje, če je prostovoljno blokiranje zadosten ukrep, saj je britanska vlada že dejala, da bo blokiranje otroške pornografije s strani preostalih ponudnikov dosegla z zakonodajo, če ne bo možno doseči drugačnega dogovora. Italija je z zakonom predpisala, da morajo operaterji obvezno blokirati dostop do spletišč, ki se znajdejo na seznamu Centra proti otroški pornografiji na internetu, Nemčija pa je podoben ukrep napovedala v januarju 2009 (eNACSO 2009a, 2–3).

Ker problematika nezakonitih spletnih vsebin presega državne meje, so pri INHOPE v letu 2009 začeli razvijati projekt skupne podatkovne baze spletnih naslovov (URL database project), sprva predvsem zato, da bi se izognili podvojenim zapisom v podatkovnih bazah različnih prijavnih točk. Skupna podatkovna baza omogoča zbiranje večjega obsega podatkov, kar nudi boljšo predstavo o kroženju nezakonitih vsebin po spletu. Zbrane informacije bodo koristile tudi industriji, snovalcem politik in organom pregona, saj bodo omogočale

učinkovitejši boj proti distribuciji nezakonitih vsebin (INHOPE 2009a, 10–11; INHOPE 2009b).

Tudi številne druge organizacije so izpostavile, da bi zaradi globalne narave omenjene problematike skupna podatkovna baza izboljšala učinkovitost ukrepov proti otroški pornografiji in odpravila podvojene zapise (npr. CCCP 2010, 50). Sodelovanje je pomembno tudi zaradi nenehnega razvoja IKT, saj so 2 leti stare taktike proti nezakonitim spletnim vsebinam danes že zastarele (IWF 2010, 13). Narava otroške pornografije na internetu je izredno dinamična, kar pomeni, da sporna spletna mesta hitro menjavajo gostitelje in države, da bi se izognile zaznavi in ukrepom s strani organov pregona (ibid., 16). Pri kanadski prijavi točki so opazili spletno mesto z otroško pornografijo, ki je v roku 48 ur kar 212-krat zamenjalo svoj IP naslov, ki se je skozi ta proces selil skozi 16 različnih držav (CCCP 2009, 63).

Možno je tudi, da se spletna stran ne nahaja na strežniku, ki vsebuje podobe spolne zlorabe otrok; v tem primeru se lahko zgodi, da slikovno gradivo kljub odstranitvi spletne strani ostane na internetu. Že zaradi narave interneta pa ni nenavadno, da se neka blokirana ali ukinjena spletna stran kmalu pojavi v podobni obliki na nekem drugem strežniku, možno pa je tudi, da se določeno spletno mesto istočasno nahaja na različnih strežnikih. V takšnih primerih je koristno izslediti osebo, ki je resnično odgovorna za vsebino strani z otroško pornografijo, saj to pomeni manjšo verjetnost, da bi se stran po blokadi ponovno pojavila (CCCP 2009, 43).

5 Analiza spletnih prijavnih točk

Najprej podajam opis ciljev in delovanja organizacije INHOPE, v naslednjih točkah pa sledi podrobnejši pregled slovenske prijavne točke Spletno oko, angleške prijavne točke Internet Watch Foundation in kanadske prijavne točke Cybertip!ca. V okviru pregleda Spletnega očesa podajam tudi kratko primerjavo z avstrijsko prijavno točko Stopleveline.

5.1 Organizacija INHOPE

5.1.1 Namen, cilji in države članice

Spolnim izprijencem je v veliko pomoč tudi to, da jih na internetu ne omejujejo državne meje, zato je za zaščito mladoletnih potrebno učinkovito in koordinirano mednarodno delovanje

(Združeni narodi 2009, 2). V ta namen je bilo leta 1999 v okviru programa Varnejši internet, ki ga financira Evropska komisija, ustanovljeno Mednarodno združenje internetnih prijavnih točk (INHOPE), ki skrbi za povezovanje med prijavnimi točkami posameznih držav (INHOPE 2009b). V okviru organizacije deluje 38 prijavnih točk, 32 polnih in 6 začasnih članic, ki prihajajo iz 32 različnih držav (INHOPE 2010a).

Misija organizacije INHOPE je podpirati in izboljševati delovanje prijavnih točk po svetu in zagotavljati hiter odziv na prijave. Če prijavna točka potrdi, da so prijavljene vsebine nezakonite, jih prijavi policiji, obvesti pa tudi ponudnike internetnega dostopa, ki te vsebine odstranijo. Med prizadevanja organizacije še spadajo cilji, kot so širjenje omrežja prijavnih točk, izmenjava izkušenj med članicami, nudenje izobraževanja novim prijavnim točkam, ozaveščanje in izobraževanje snovalcev politik in interesnih skupin ter prepoznavanje novih trendov na področju kiberkriminala (INHOPE 2009a, 4–5).

Čeprav je organizacija delno financirana s strani Evropske komisije, ima globalno usmeritev, zato lahko za članstvo zaprosi katerakoli prijavna točka (INHOPE 2009a, 7). Z namenom spodbujanja ustanavljanja novih prijavnih točk, INHOPE v sodelovanju z Evropsko komisijo pospešeno preučuje stanje po svetu in skuša ugotoviti, v katerih državah je možna potencialna produkcija in distribucija nezakonitih vsebin ter katere države so najbolj pomembne v boju proti takšnim vsebinam (INHOPE 2009b).

5.1.2 Podatki in trendi o aktivnostih mreže prijavnih točk

Med septembrom 2004 in decembrom 2006 je mreža prijavnih točk obdelala 1,9 milijona prijav domnevno nezakonitih internetnih vsebin; približno 900.000 prijav je bilo posredovanih s strani javnosti, ostale primere pa so odkrili zaposleni s preiskovanjem vsebin na internetu. Organom pregona je bilo posredovanih več kot 160.000 prijav, ponudnikov vsebin pa več kot 150.000 prijav (INHOPE 2007, 1–9).

V zadnjem četrletju leta 2006 so članice INHOPE-a skupno v povprečju obdelale približno 91.000 prijav mesečno, povprečna prijavna točka pa je v opazovanem obdobju prejela približno 3.400 prijav na mesec. Skupno število obdelanih primerov se je med septembrom 2004 in decembrom 2006 v povprečju povečevalo za 2.300 na mesec, na ravni povprečne prijavne točke pa za 67 mesečno. Največ prijav se je nanašalo na svetovni splet (59%), sledijo e-pošta (30%), druge internetne storitve (9%) in takojšnje sporočanje (1%). Povprečni delež

obravnavanih vsebin, ki so jih zaposleni v zadnjem četrtletju 2006 potrdili za nezakonite, je znašal približno 21%, na mesečni ravni pa to pomeni približno 19.000 primerov (ibid., 1–9, 19–20).

Med vsebinami, ki jih je mreža INHOPE na podlagi prijav prepoznala kot nezakonite, sta kategoriji »otroška pornografija« in »druge nezakonite vsebine, povezane z otroki« predstavljali približno 70-odstotni delež. Zadnja kategorija vsebuje prijave s področij, kot so trgovina z otroki, otroški spolni turizem, otroški nudizem, neprimerne slike otrok in podobno (ibid., 54). Kategorija »otroška pornografija« je med nezakonitimi vsebinami v povprečju odražala približno 50-odstotni delež, ki pa se med septembrom 2004 in decembrom 2006 ni bistveno spremenil. Mreža prijavnih točk je v zadnjem četrtletju leta 2006 iz prijav mesečno prepoznala 9.600 primerov otroške pornografije na internetu. Število teh primerov se je med septembrom 2004 in decembrom 2006 v povprečju povečevalo za 120 na mesec, povprečna letna rast pa je znašala 15% (ibid., 50–52). Delež kategorije »druge nezakonite vsebine, povezane z otroki« je v zadnjem četrtletju 2006 znašal približno 19 %. Mesečno so prijavne točke v to kategorijo v povprečju uvrstile 3.600 primerov, njihovo število pa se je med septembrom 2004 in decembrom 2006 v povprečju povečevalo za 51 na mesec, kar na letni ravni v povprečju predstavlja 17-odstotno rast (ibid., 53).

5.2 Slovenska prijavna točka Spletno oko

5.2.1 Namen in cilji

Slovenska spletna prijavna točka Spletno oko je z marcem 2007 pričela sprejemati prijave otroške pornografije in sovražnega govora na spletu. Njeno poslanstvo je »sodelovati s Policijo, Tožilstvom, Uradom varuha za človekove pravice, ponudniki internetnih storitev, javnimi in drugimi zainteresiranimi vladnimi ter nevladnimi organizacijami, ter tako s spleta v kar največji meri odpraviti otroško pornografijo in sovražni govor.« (SAFE-SI 2009, 26)

Cilji Spletnega očesa poleg zagotavljanja delovanja prijavne točke vključujejo še njeno promocijo, spodbujanje izobraževanja in osveščanja o nezakonitih vsebinah na internetu in spodbujanje zaupanja vladnih in nevladnih organizacij v prijavno točko (ibid.).

5.2.2 Podlaga v slovenski zakonodaji

Kazenski zakonik RS od 1. novembra 2008 določa zaporno kazen od šestih mesecev do petih let za vsakogar, ki »proizvede, razširi, proda, uvozi, izvozi ali drugače ponudi pornografsko

ali drugačno seksualno gradivo, ki vključuje mladoletne osebe ali njihove realistične podobe, ali kdor poseduje tako gradivo, ali razkriva identiteto mladoletne osebe v takem gradivu.« Enako se kaznuje tudi vsakdo, ki »zlorabi mladoletno osebo za izdelavo slik, avdiovizualnih ali drugih predmetov pornografske ali drugačne seksualne vsebine, jo uporabi za pornografsko ali drugačno seksualno predstavo ali taki predstavi vedoma prisostvuje.« V primeru, da omenjeno poteka v okviru hudodelske združbe za izvrševanje takih kaznivih dejanj, pa zaporna kazen znaša od enega do osmih let (Kazenski zakonik KZ-1, 176. člen).

5.2.3 Postopek obdelave spletnih prijav nezakonitih vsebin

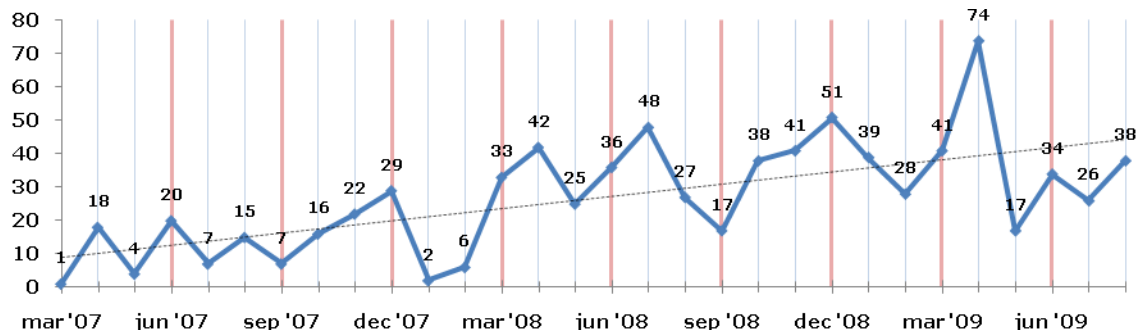
Uporabnik mora pri oddaji anonimne prijave domnevno nezakonitih vsebin navesti spletni naslov vsebine, njeno vrsto, kdaj in kje jo je našel ter kje je izvedel za projekt Spletno oko. Prijavna točka nato analizira prijavljeno vsebino. Če ugotovi, da je domnevno zakonita, se postopek konča, v nasprotnem primeru pa pregledovalci skušajo ugotoviti lokacijo gostitelja vsebine. Če se strežnik nahaja v Sloveniji, Spletno oko prijavo posreduje policiji. V nasprotnem primeru prijavo posreduje policiji in članici omrežja INHOPE iz države, v kateri se nahaja domnevno nezakonita vsebina. Policija prijavo, ki se nahaja na tujem spletnem strežniku, posreduje Interpolu (SAFE-SI 2009, 30).

5.2.4 Podatki in trendi

Policija je leta 2005 obravnavala 52 prijav kaznivih dejanj, povezanih z otroško pornografijo, v obdobju do leta 2008 pa je ta številka narasla za 75% (91 obravnavanih prijav). Policisti so za tovrstne oblike kaznivih dejanj v letu 2005 podali 36, v letu 2008 pa 56 kazenskih ovadb, iz česar sledi, da se je število podanih ovadb med leti 2005 in 2008 povečalo za 56%. Slovenska tožilstva so na področju otroške pornografije leta 2006 obravnavala 7, naslednje leto 11, leta 2008 pa 23 primerov. Sodišča so tako leta 2006 kot 2007 v zvezi z otroško pornografijo izrekla 1 obsodilno sodbo, leta 2008 pa jih je bilo izrečenih 7 (SAFE-SI 2009, 29).

Prijavna točka Spletno oko je od marca 2007 do septembra 2009 prejela 1.645 prijav domnevno nezakonitih vsebin na internetu, v povprečju je to 55 prijav mesečno. Na otroško pornografijo sta se nanašali 802 prijavi (49%), 605 jih je bilo s področja sovražnega govora, 238 prijav pa je bilo povezanih z drugimi vsebinami. V opazovanem obdobju je prijavna točka policiji posredovala 447 prijav (27%), drugim članicam omrežja INHOPE pa 288 oz. 14% prijav (ibid., 31).

Slika 5.1: Št. prejetih prijav s področja otroške pornografije (Spletno oko, marec 2007 – avgust 2009, N:802)

Vir: SAFE-SI (2009, 31).

Med 447 prijavami, ki so bile med marcem 2007 in septembrom 2009 posredovane policiji, se je 66 (15%) domnevno nezakonitih vsebin nahajalo na slovenskih strežnikih. Med 380 prijavami otroške pornografije, ki jih je Spletno oko posredovalo policiji, se je 19 primerov nanašalo na slovenske strežnike (5%). Spletno oko je policiji predalo tudi 67 prijav sovražnega govora, med katerimi je bilo 47 primerov gostovanja na slovenskih strežnikih (70%). Iz tega je razvidno, da se zelo velika večina prijav domnevno nezakonitih spletnih vsebin na področju otroške pornografije, ki so bile posredovane policiji, nahaja na tujih strežnikih (ibid., 31–32, 35).

Spletno oko še ugotavlja, da se je večina (55%) vseh domnevno nezakonitih vsebin, prijavljenih med septembrom 2008 in 2009 in posredovanih policiji, nahajala na strežnikih v ZDA. Primerjava obdobj 'september 2007 – september 2008' in 'september 2008 – september 2009' kaže, da se je število prijav otroške pornografije na slovenskih strežnikih, posredovanih policiji, povečalo za 100%. V prvem obdobju so bile policiji posredovane 4 prijave, v drugem obdobju pa jih je bilo 8 (ibid., 35–36).

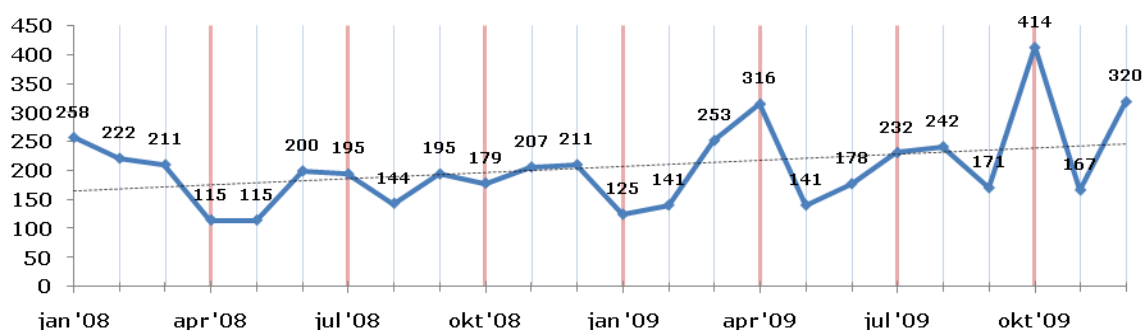
5.2.5 Kratka primerjava z avstrijsko prijavno točko Stopline

Dodajam še kratko primerjavo s prijavno točko Stopline v sosednji Avstriji, saj gre za večjo geografsko in kulturno bližino kot v primeru Združenega kraljestva in Kanade. Avstrijska prijavna točka je ena od ustanovnih članic organizacije INHOPE in deluje v okviru samoregulativnega Združenja avstrijskih ponudnikov internetnih storitev (ISPA).

Ustanovljena je bila leta 1998 pod imenom ISPA-Hotline, leta 2000 pa se je v sodelovanju z Ministrstvom za notranje zadeve preimenovala v Stopline (Stopline 2010, 2–3, 16).

Avstrijski Stopline je v letu 2009 v vseh kategorijah prejel 3.475 prijav nezakonitih vsebin na internetu, od tega so jih zaposleni približno 30% potrdili za domnevno nezakonite in izvedli nadaljnje ukrepe (ibid., 11). To bi lahko primerjali z deležem prijav domnevne otroške pornografije, ki jih je Spletno oko posredovalo Policiji (27%). Na otroško pornografijo se je nanašalo 78% vseh prijav, ki jih je prejela avstrijska prijavna točka, kar je večji delež kot v primeru Spletnega očesa (49%).

Slika 5.2: Št. prejetih prijav s področja otroške pornografije (Stopline, januar 2008 – december 2009, N:4.952)

Vir: Stopline (2009, 16; 2010, 12).

5.3 Britanska prijavna točka Internet Watch Foundation

5.3.1 Namen, cilji in dejavnosti

Fundacija IWF, ustanovni član organizacije INHOPE, je bila ustanovljena leta 1996 z namenom zagotavljanja možnosti anonimne prijave nezakonitih internetnih vsebin. Financirana je s strani Evropske unije, širše britanske internetne industrije in britanskega finančnega sektorja. IWF poleg prijavne točke izvaja dodatne dejavnosti za prekinitev kroženja nezakonitih spletnih vsebin. Kot neodvisno samoregulativno telo med drugim vzdržuje seznam spletnih mest z nezakonitimi vsebinami, na podlagi katerega britanski operaterji blokirajo dostop do njih. Spletno mesto na tem seznamu ostane, dokler ni ukinjeno s strani pristojnih organov države, v kateri se nahaja strežnik (IWF 2010, 6–9, 24).

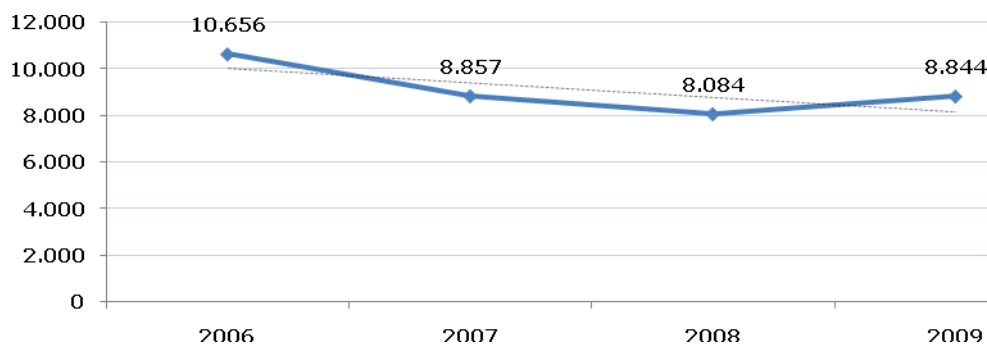
IWF vzdržuje tudi seznam ključnih besed, ki jih posamezniki najpogosteje uporabljajo pri iskanju otroške pornografije na internetu, kar omogoča lažje zaznavanje dostopa do nje. Prav

tako aktivno preverja vsebine novičarskih skupin in v primeru zaznane otroške pornografije obvesti domače ponudnike dostopa, da onemogočijo dostop do njih. Skozi nacionalni program postopkov »obvestilo in umik« (angl. notice and takedown), je fundacija v sodelovanju s ponudniki in gostitelji vsebin dosegla, da otroška pornografija, ki se nahaja na britanskih strežnikih, praktično ne obstaja več (ibid., 9–10).

5.3.2 Podatki in trendi

Prijavna točka IWF je med leti 1996 in 2009 prejela skoraj 300.000 prijav; leta 1996 je beležila 615, v letu 2009 pa 38.173 prijav. V letu 2009 se je 33.682 prijav (88%) uvrstilo na področje otroške pornografije, od tega je prijavna točka 8.844 (26%) posameznih vsebin potrdila za domnevno nezakonite in na podlagi tega izvedla nadaljnje ukrepe. Na osnovi prijav iz leta 2009 je fundacija izvedla 40 postopkov »obvestilo in umik« (IWF 2010, 14).

Slika 5.3: Št. prijavljenih vsebin, ki so jih pregledovalci potrdili za otroško pornografijo (IWF, 2006 – 2009; N:36.441)

Vir: IWF (2010, 15).

Leta 1997 se je na britanskih strežnikih nahajalo 18% prijavljene otroške pornografije, od leta 2003 naprej pa ta delež ostaja manjši od 1%. Velika večina tovrstnih vsebin se torej nahaja na strežnikih v tujini, kar je primerljivo s situacijo v Sloveniji. IWF še ugotavlja, da se večina (48%) vsebin otroške pornografije nahaja na strežnikih v Severni Ameriki (ibid., 9–10, 16).

Pri širjenju otroške pornografije prihaja tudi do zlorab brezplačnih internetnih storitev, kot so spletni gostitelji in forumi. Ker za uporabo teh storitev ni potrebno podati praktično nobenih osebnih podatkov, so za pedofile še posebej zanimive. Fundacija je analizirala 300 spletnih mest, ki jih pedofili najpogosteje uporabljajo za shranjevanje ali distribucijo otroške pornografije. Brezplačni ponudniki gostovanja spletnih strani in slik predstavljajo dobro polovico (52%) analiziranih spletnih mest (ibid., 20).

Tabela 5.1: Struktura brezplačnih storitev, ki jih storilci izkoriščajo za širjenje otroške pornografije (IWF)

Tip brezplačne internetne storitve	Delež
Gostovanje slik	40%
Gostovanje videov	21%
Gostovanje spletnih strani	12%
Shranjevanje slik	11%
Spletne skupine, profili, blogi	8%
Slikovne oglasne deske	4%
Forumi	4%

Vir: IWF (2010, 20).

Skoraj tri četrtine (72%) fotografij in posnetkov otroške pornografije, ki jih je fundacija IWF obravnavala v letu 2009, prikazuje otroke do 10. leta starosti. Slaba četrtina (25%) jih vsebuje žrtve pod 7. letom starosti, 3% vsebin pa prikazuje zlorabo otrok pod 3. letom starosti. Veliko slik in posnetkov prikazuje hudo stopnjo zlorabe, saj 44% analiziranega gradiva vsebuje posilstvo ali mučenje otrok (ibid., 18).

5.4 Kanadska prijavna točka Cybertip!ca

5.4.1 Namen, cilji in dejavnosti

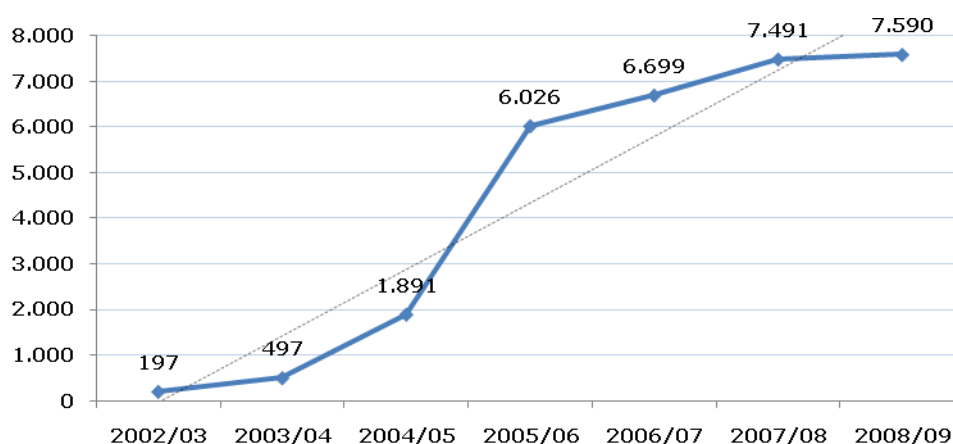
Prijavna točka Cybertip!ca je ena od treh glavnih dejavnosti, ki jih izvaja kanadska nacionalna dobrodelna organizacija, imenovana Kanadski center za zaščito otrok. Posamezniki lahko prijavijo različne oblike zlorabe otrok na internetu, predvsem otroško pornografijo, nagovarjanje otrok z namenom spolne zlorabe, otroško prostitucijo, trgovino z otroki in spolni turizem. Prijavna točka je nastala v obliki pokrajinskega pilotnega programa v septembru 2002, maja 2004 pa jo je kanadska vlada določila za nacionalno prijavno točko. Sprva se je zgledovala po Nacionalnem centru za pogrešane in zlorabljene otroke (ZDA) in IWF (Združeno kraljestvo). Cybertip!ca je bil uradno predstavljen na novinarski konferenci v januarju 2005 (CCCP 2009, 22, 72–74).

5.4.2 Podatki in trendi

Kanadska prijavna točka je med septembrom 2002 in marcem 2009 na podlagi več kot 30.000 prijav obravnavala 35.111 različnih primerov domnevno nezakonitih vsebin na internetu, od tega jih je 22.500 posredovala organom pregona in/ali prijavnim točkam iz drugih držav. Pregledovalci so v 17.806 (51%) primerih potrdili, da gre za otroško pornografijo. Znotraj

potrjene otroške pornografije spletna mesta kot način distribucije predstavljajo 88-odstotni delež (15.662). Dobre tri četrtine (78%) teh spletnih mest je prikazovalo slike otrok do 8. leta starosti. Delež spletnih mest, ki vsebujejo podobe spolne zlorabe otrok izključno do 8. leta starosti, je znašal 21%. Cybertip!ca je strani z otroško pornografijo zaznal v 60 različnih državah. V Kanadi je gostovalo 9 % tovrstnih spletnih mest. Največ (49%) spletnih mest se je nahajalo v ZDA, kar je primerljivo z ugotovitvami slovenske in britanske prijavnne točke (CCCP 2009, 11, 30–31, 39, 41).

Slika 5.4: Št. prejetih prijav s področja spolne zlorabe otrok na internetu (Cybertip!ca, september 2002 – marec 2009, N=30.391)

Vir: Cybertip!ca (2010).

Pri prijavnni točki so pregledali tudi 4.110 različnih fotografij otroške pornografije in pri tem potrdili zmotnost dokaj splošnega prepričanja, da otroška pornografija obsega predvsem nedolžne fotografije razgaljenih otrok. Skoraj dve tretjini (64%) fotografij je prikazovalo razgaljene otroke v namerno seksualiziranem položaju. Za prikaz spolne zlorabe je šlo v 33% primerov, 3% fotografij pa je prikazovalo skrajne oblike spolnih zlorab, ki vključujejo nasilje in sadizem. Največ (57%) otrok na fotografijah je bilo mlajših od 8 let, 25% primerov pa se je uvrstilo v starostno skupino od 8 do 11 let. Velika večina (83%) analiziranih fotografij se je nanašala na spolno zlorabo deklic. Na slikah, ki so prikazovale skrajne oblike spolnih zlorab, so bili najpogosteje prisotni otroci do 8. leta starosti (69%). Skoraj vsaka 10. fotografija v kategoriji skrajnih spolnih zlorab prikazuje dojenčka ali otroka, ki je komaj shodil, predvsem zaskrblijujoč podatek pa je, da je prijavnna točka v zadnjih letih zaznala porast tega deleža (CCCP 2009, 34–37).

Cybertip!ca je z julijem 2007 začel spremljati, če spletne strani z otroško pornografijo vsebujejo marketinške elemente. Do marca 2009 so našli 800 komercialnih spletnih mest, kar predstavlja 13% vseh strani z otroško pornografijo. Pri prijavi točki menijo, da gre za močno podcenjeno številko, saj je na spletu prisotnih veliko strani, ki ponujajo nekaj brezplačnih vsebin in šele kasneje zahtevajo plačilo. Poleg tega pa mnoge brezplačne spletne strani z otroško pornografijo nastopajo v vlogi posredne podpore komercialnim spletnim mestom, saj vsebujejo povezave na plačljive strani. Ker zaposleni pri preverjanju spletnih mest kliknejo na eno do največ dve povezavi, takšne spletne strani niso zajete v navedeno oceno (ibid., 56).

Komercialne spletne strani poudarjajo slikovna gradiva in vsebujejo sporočila, ki promovirajo spolno zlorabo otrok. Zasnovane so za doseganje širokega občinstva in se v večini primerov (70%) osredotočajo na več različnih otrok. Več kot polovica (59%) opazovanih spletnih strani je vsebovalo fotografije spolne zlorabe otrok različnih starosti, nekoliko večji poudarek pa je bil na mlajših otrocih. Delež fotografij otrok do 8. leta starosti je bil med fotografijami, ki so bile prikazane na komercialnih spletnih straneh, za približno 10 odstotnih točk večji kot med fotografijami, ki so se nahajale na vseh spletnih mestih z otroško pornografijo (67% proti 57%). Prav tako je bil delež žrtev ženskega spola višji med komercialnimi spletnimi stranmi (90%) kot med vsemi spletnimi mesti z otroško pornografijo, kjer je znašal 83% (ibid., 9–10, 59–60).

6 Sklep

Število spletnih mest z otroško pornografijo se skozi čas povečuje (Združeni narodi 2009, 6). Podatki opazovanih prijavnih točk kažejo, da se povečuje tudi število prijav takšnih vsebin. Na področju otroške pornografije je bilo v preteklosti izvedenega razmeroma malo sistematskega raziskovalnega dela (Taylor in Quayle 2003, 1), zato navedeni podatki odpirajo nadaljnja vprašanja. Poleg povečanja obsega otroške pornografije lahko k večjemu številu prijav prispevajo še drugi faktorji, kot so večja stopnja osveščenosti javnosti, večja prepoznavnost prijavnih točk, večji delež uporabnikov interneta v populaciji in širše družbeno okolje (INHOPE 2007, 85). Tudi na podatke o naraščanju obsega otroške pornografije na internetu ne moremo gledati enodimenzionalno, saj lahko na te ugotovitve vplivajo dodatni dejavniki, denimo izboljšave na področju zbiranja podatkov in večji obseg namenjenih sredstev za boj zoper otroško pornografijo (Združeni narodi 2009, 9). Ker nimamo natančnih

podatkov o obsegu produkcije otroške pornografije pred razmahom interneta, ne moremo z gotovostjo trditi, da gre v današnjem času za vse intenzivnejše nastanjanje novih vsebin, saj je možno, da je bil ta pojav v preteklosti bolj prikrit, poleg tega pa je na internetu veliko gradiva iz 60. in 70. let prejšnjega stoletja, ki je z avtorji digitalizacije ponovno zaživelo. Vseeno pa ni dvoma, da je internet pripomogel k večji dostopnosti otroške pornografije, saj omogoča enostavnejšo distribucijo na globalni ravni (O'Donnell in Milner 2007, 51; Taylor in Quayle 2003, 9, 45, 191)

Internet za pedofile predstavlja številne priložnosti; poleg enostavnejšega in bolj anonimnega dostopa do otroške pornografije velja omeniti še vidike, kot so vzajemna pomoč pri dopolnjevanju zbirk otroške pornografije, medsebojno upravičevanje deviantnih spolnih interesov, nagovarjanje otrok z namenom spolne zlorabe in podobno (Taylor in Quayle 2003, 9, 160; Mahoney in Faulkner, 1997). V kombinaciji s sodobnimi tehnologijami internet omogoča lastno distribucijo otroške pornografije, ki je lahko proizvedena tudi doma (Taylor in Quayle 2003, 162–163). Poleg nekomercialne distribucije otroške pornografije, kjer pedofile namesto dobičkonosnosti združujejo predvsem skupni interesi (Krone 2005, 3), se bolj kot kdajkoli prej širi komercialna distribucija (Taylor in Quayle 2003, 9, 45). Britanska prijavna točka IWF (2010, 6) je ugotovila, da je več kot polovica prijavljenih spletnih strani z otroško pornografijo komercialnih, kanadska prijavna točka (CCCP 2009, 56) pa je od julija 2007 do marca 2009 prepoznala 800 takšnih komercialnih spletnih mest, kar med vsemi opazovanimi stranmi z otroško pornografijo predstavlja 13-odstotni delež. Slednji je močno podcenjen, saj ne vključuje spletnih mest, ki nudijo brezplačne vsebine in šele nato zahtevajo plačilo (ibid.).

Problematika otroške pornografije je državne meje sicer preseгла že v prejšnjem stoletju, ko se je pojavilo sodelovanje med producenti z različnih kontinentov (Taylor in Quayle 2003, 44), vendar je šele razmah interneta drastično zmanjšal pomen državnih mej pri širjenju tega gradiva. Taylor in Quayle (2003, 4–9) izpostavljata, da se komercialna spletna mesta z otroško pornografijo navadno nahajajo v manj reguliranih državah, pa tudi producenti otroške pornografije se vse bolj zanimajo za otroke iz držav 3. sveta. Mednarodno oblikovanje ukrepov in zakonov proti otroški pornografiji zato postaja vse večjega pomena, saj razlike med zakoni posameznih držav lahko ustvarijo vrzeli, ki jih izkoristijo producenti, distributerji in zbiralci otroške pornografije (eNACSO 2009b, 10). V diplomskem delu sem si poglobljeval ogledal dejavnosti organizacije INHOPE in nekaterih prijavnih točk, ki so njene članice, saj

gre za organizacijo, ki ima globalno usmerjeno vizijo in se zavzema za ustanovitev novih prijavnih točk v državah, ki so najbolj pomembne v boju zoper otroško pornografijo in v državah, kjer obstajajo pogoji za produkcijo in distribucijo nezakonitih internetnih vsebin (INHOPE 2009b).

Med vsebinami, ki jih je mreža prijavnih točk INHOPE med septembrom 2004 in decembrom 2006 prepoznala kot nezakonite, sta kategoriji »otroška pornografija« in »druge nezakonite vsebine, povezane z otroki« predstavljali približno 70-odstotni delež (INHOPE 2007). Slovenska prijavna točka je od marca 2007 do septembra 2009 prejela 1.645 prijav domnevno nezakonitih internetnih vsebin, od tega sta se 802 prijavi (49%) uvrstili na področje otroške pornografije. Policiji je bilo posredovanih 447 prijav (27%), znotraj katerih se jih je 19 (5%) nanašalo na slovenske strežnike (SAFE-SI 2009). Avstrijska prijavna točka je leta 2009 beležila 3.500 prijav nezakonitih internetnih vsebin, nadaljnje ukrepe pa je izvedla na podlagi približno 30% prejetih prijav. Na otroško pornografijo se je leta 2009 nanašalo 2.700 oz. 77% prijav (Stopline 2010). Na prijavno točko Združenega kraljestva je bilo leta 2009 naslovljenih 33.682 prijav otroške pornografije, med katerimi jih je bilo 8.844 (26%) potrjenih za domnevno nezakonite. Več kot 99% prijavljene otroške pornografije se je nahajalo na tujih strežnikih (IWF 2010). Kanadska prijavna točka je med septembrom 2002 in marcem 2009 obravnavala 35.111 primerov domnevno nezakonitih vsebin na internetu. Pregledovalci so v 17.806 primerih (51%) potrdili, da gre za domnevno otroško pornografijo, približno 9% takšnih spletnih strani pa se je nahajalo na kanadskih strežnikih (CCCP 2009). Pri analizi izbranih fotografij je fundacija IWF ugotovila, da jih 72 % prikazuje žrtve do 10. leta starosti, 25 % pa otroke do 6. leta starosti. Kanadska prijavna točka je v podobni analizi ugotovila, da 57% fotografij vsebuje žrtve do 7. leta starosti. Fundacija IWF je 3% fotografij spolne zlorabe otrok uvrstila v kategorijo do 2. leta starosti. Ta delež se morda ne zdi alarmanten, vendar pa so pri prijavi točki Cybertip!ca ugotovili, da skoraj vsaka 10. fotografija v kategoriji skrajnih spolnih zlorab (nasilje, sadizem) prikazuje dojenčka ali otroka, ki je komaj shodil (CCCP 2009; IWF 2010).

Poleg kazenskega pregona producentov, distributerjev in uporabnikov otroške pornografije, ukrepi zoper slednjo vključujejo še dejavnosti, kot so blokiranje spletnih mest, ustvarjanje sovražnega ozračja spletno za distribucijo tega gradiva, preučevanje trendov na področju internetnih nezakonitih vsebin itn. Ukrepi, kot je blokiranje spletnih strani, sicer sami po sebi

niso optimalni, saj obstajajo še drugi načini distribucije otroške pornografije, denimo omrežja vsak z vsakim, zaradi dinamične narave interneta pa spletna mesta z nezakonitimi vsebinami pogosto menjavajo gostitelje in države (IWF 2010, 13; CCCP 2009, 63). Ne glede na to pa ima celoten nabor ukrepov proti otroški pornografiji na internetu pomembno vlogo, saj podatki vseh pregledanih prijavnih točk posameznih držav kažejo, da se spletne strani z otroško pornografijo v večini primerov nahajajo v tujih državah. Ukrepi na območju Združenega kraljestva so denimo pripomogli k temu, da se je med leti 1997 in 2003 delež spletnih strani z otroško pornografijo, ki so se nahajale na domačih strežnikih, zmanjšal z 18% na 1%. Zato je izredno velikega pomena, da vladne in nevladne organizacije, ponudniki internetnega dostopa in ostalih storitev, ter vse ostale zainteresirane strani vzpostavijo čim večjo stopnjo mednarodne povezanosti pri boju zoper otroško pornografijo in na ta način dosežejo, da bo producentom in distributerjem otroške pornografije čim prej izpuhtel nabor slabše reguliranih držav, kamor bi se lahko zatekli v iskanju boljših pogojev za spolno zlorabljanje otrok.

7 Literatura

- Carr, John in Zoë Hilton. 2009. *Digital manifesto*. Children's Charities' Coalition on Internet Safety. Dostopno prek: http://www.nspcc.org.uk/Inform/policyandpublicaffairs/Westminster/ChildSafetyOnline_wdf48584.pdf (30. julij 2010).
- CCCP – Canadian Centre for Child Protection. 2009. *Child Sexual Abuse Images: An Analysis of Websites by Cybertip!ca*. Dostopno prek: http://www.Cybertip!ca/pdfs/Cybertip_researchreport.pdf (12. julij 2010).
- CrimTrac. 2010. *ANCOR - Australian National Child Offender Register*. Dostopno prek: http://www.crimtrac.gov.au/systems_projects/AustralianNationalChildOffenderRegisterANCOR.html (21. avgust 2010).
- Cybertip!ca. 2010. *Statistics*. Dostopno prek: <http://www.cybertip.ca/app/en/stats> (15. avgust 2010)
- Dolničar, Vesna, Katja Vukčević, Luka Kronegger in Vasja Vehovar. 2002. Digitalni razkorak v Sloveniji. *Družboslovne razprave* 18 (40): 83–106. Dostopno prek: <http://dk.fdv.uni-lj.si/druzboslovnerazprave/pdfs/dr40dolnicarvukcevic.pdf> (1. avgust 2010).
- Edwards, Susan S.M. 2000. Prosecuting 'child pornography': Possession and taking of indecent photographs of children. *Journal of Social Welfare and Family Law* 22 (1): 1–21. Dostopno prek: EBSCOhost (20. julij 2010).
- eNACSO. 2009a. *Using blocking to combat online child abuse images: Questions & Answers*. Dostopno prek: http://www.enacso.eu/index.php?option=com_rokdownloads&view=file&task=download&id=14%3Abriefing-on-blocking-of-online-child-abuse-material&Itemid=11 (9. julij 2010).

- --- 2009b. *Position Paper: Child sexual abuse online and child abuse images*. Dostopno prek: http://www.enacso.eu/index.php?option=com_rokdownloads&view=file&task=download&id=15%3Aenacso-position-paper-on-child-sexual-abuse-online-and-child-abuse-images&Itemid=11 (9. julij 2010).
- Evropska komisija. 2010. *Evropska komisija zahteva strožje kazni za spolno zlorabo in spolno izkoriščanje otrok ter otroško pornografijo*. Dostopno prek: <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/10/379&format=PDF&aged=0&language=SL&guiLanguage=en> (5. avgust 2010).
- Giles, David. 2003. *Media Psychology*. Mahwah, New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates, Inc., Publishers.
- Granic, Isabela in Alex V. Lamey. 2000. The self-organization of the Internet and changing modes of thought. *New Ideas in Psychology* 18 (1): 93–107. Dostopno prek: ScienceDirect, doi:10.1016/S0732-118X(99)00039-2 (13. julij 2010).
- Healy, Margaret A. 2004. *Child pornography: an international perspective*. Gradivo za Svetovni kongres proti komercialnemu spolnemu izkoriščanju otrok. Dostopno prek: <http://www.crime-research.org/articles/536/> (11. julij 2010).
- INHOPE. 2007. *2007 Global Internet Trend Report*. Dostopno prek: https://www.inhope.org/en/system/files/inhope_global_internet_trend_report_v1.0.pdf (25. julij 2010).
- --- 2009a. *INHOPE Public Report 2009*. Dostopno prek: <https://www.inhope.org/system/files/6th+INHOPE+Annual+Public+Report.pdf> (1. avgust 2010).
- --- 2009b. *The INHOPE Network celebrates 10 years in the fight against online illegal content, primarily child sex abuse images*. Dostopno prek: <https://www.inhope.org/en/pressrelease/20091104> (1. avgust 2010).

- --- 2010a. *INHOPE Members*. Dostopno prek: <https://www.inhope.org/en/hotlines/facts.html> (15. avgust 2010).
- --- 2010b. *Information Paper on Child Sexual Abuse Material on the Internet*. Dostopno prek: <https://www.inhope.org/en/system/files/2010-0210+Information+paper+on+Child+Sexual+Abuse+Material+on+the+Internet.pdf> (20. avgust 2010).
- IWF – Internet Watch Foundation. 2010. *Internet Watch Foundation 2009 Annual and Charity Report*. Dostopno prek: http://www.iwf.org.uk/documents/20100511_iwf_2009_annual_and_charity_report.pdf (12. julij 2010).
- Jenkins, Philip. 2001. *Beyond tolerance: child pornography on the Internet*. New York: New York University Press.
- *Kazenski zakonik* (KZ-1). Ur. l. RS 55/2008. Dostopno prek: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlurid=20082296> (20. julij 2010).
- Krone, Tony. 2005. International Police Operations Against Online Child Pornography. *Trends & issues in crime and criminal justice* (296): 1–6. Dostopno prek: <http://www.aic.gov.au/documents/3/C/E/%7B3CED11B0-F3F4-479C-B417-4669506B3886%7Dtandi296.pdf> (10. julij 2010).
- Mahoney, Debbie in Nancy Faulkner. 1997. *Overview of Pedophiles on the Web*. Gradivo za Internet Online Summit: Focus on Children. Dostopno prek: <http://www.healthyplace.com/abuse/soc-um/pedophiles-on-the-web/menu-id-821/> (10. julij 2010).
- Morahan-Martin, J. in P. Schumacher. 2000. Incidence and correlates of pathological Internet use among college students. *Computers in Human Behavior* 16 (1): 13–29. Dostopno prek: ScienceDirect, doi:10.1016/S0747-5632(99)00049-7 (13. julij 2010).
- O'Donnell, Ian in Claire Milner. 2007. *Child Pornography: Crime, computers and society*. Cullompton, Devon: Willan Publishing.

- SAFE-SI. 2009. *Letno poročilo Centra za varnejši internet*. September 2008 – avgust 2009. Dostopno prek: http://www.safe.si/uploadi/editor/1262865596DF_REPORT_09SLO_web-verzija.pdf (1. avgust 2010).
- Stopleveline. 2009. *Stopleveline Annual Report 2008*. Dostopno prek: <http://www.stopleveline.at/fileadmin/stopleveline/files/Jahresbericht-2008-en.pdf> (20. avgust 2010).
- --- 2010. *Stopleveline Annual Report 2009*. Dostopno prek: http://www.stopleveline.at/fileadmin/stopleveline/files/Annual-Report_2009.pdf (20. avgust 2010).
- Svet Evrope. 2001. *Convention on Cybercrime*. CETS No.: 185. Dostopno prek: <http://conventions.coe.int/Treaty/Commun/QueVoulezVous.asp?NT=185&CL=ENG> (1. avgust 2010).
- --- 2007. *Council of Europe Convention on the Protection of Children against Sexual Exploitation and Sexual Abuse*. CETS No.: 201. Dostopno prek: <http://conventions.coe.int/Treaty/Commun/QueVoulezVous.asp?NT=201&CL=ENG> (1. avgust 2010).
- Taylor, Max in Ethel Quayle. 2003. *Child Pornography: An Internet Crime*. East Sussex: Routledge.
- Vehovar, Vasja, Aleš Žiberna, Matej Kovačič, Andrej Mrvar in May Doušak. *An Empirical Investigation of Paedophile Keywords in eDonkey P2P Network*. Dostopno prek: <http://antipaedo.lip6.fr/T24/TR/keywords-vv.pdf> (15. avgust 2010)
- Združeni narodi. Generalna skupščina. Svet za človekove pravice. 2009. *Report of the Special Rapporteur on the sale of children, child prostitution and child pornography, Najat M'jid Maalla*. Dostopno prek: <http://www.unhcr.org/refworld/docid/4ab0d35a2.html> (10. julij 2010).